

DAHAVSKI POROČEVALEC

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA NARODNEGA ODBORA

Stov. 18

Dachau, v nedeljo, dne 20. maja 1945

Broj 18

DELOVNI NAČRT OSVOBODILNE FRONTE V TRSTU

Prvi zbor delegatov v Ljudskem domu - General Kvedor o pomenu nagle zasedbe

TRST, 19. maja- V Ljudskem domu je bil v veliki dvorani zbor okrog 1.400 delegatov, na katerem je govoril tudi komandant mesta, general Dušan Kvedor. Povedal je med drugim, da je takoj pozasedbi mesta po jugoslovanski vojski pričelo pomirjenje in urejevanje razmer v mestu. Naglasil je važno dejstvo, da je nagla zasedba rešila vso tržaško industrijo in pristanišče pred porušenjem, kar obstoje dokazi, da so hoteli Nemci vse naprave razstreliti in popaliti.

TRST, 19. maja- Izvršni odbor Osobodilne fronte je izdal proglas na prebivalstvo in razvil v njem razpored bodočega dela, ki bo obsegalo prvenstveno: popolno demokratizacijo mestne uprave, odstranitev vseh fašističnih elementov iz nje, obravnavanje vseh gospodarskih in drugih vprašanj in priprave občinskih volitev, ki naj prikazujejo jasno sliko razpoloženja prebivalstva. Proglas ugotavlja, kako je Trst vse od leta 1918. dalje životaril in propadal, ker ni imel pravih pogojev za razvoj. Pripadnost mesta Jugoslaviji predstavlja najboljšo rešitev in jamstvo za zopetni dvig življenja v pristanišču. Trst mora postati most med vzhodom in zapadom in žarišče enakopravnosti obeh v njem živčih narodnosti in njuno kulturo; zato prevzema odbor vso odgovornost in odbija kakršnokoli drugačno rešitev tržaške usode, ker bi Trstu prinesla samo nadaljnjo škodo. Proglas konča s pozivom na prebivalstvo naj s polnimi rokami zagradi za delo in doprinese vse, kar more, za gospodarsko in socialno obnovo ter kulturo rodnega mesta. Odbor je imel včeraj svojo prvo upravno sejo, ki jo je vodil podpredsednik prof. Giuseppe Gustincich, profesor glasbe.

LONDON, 19. maja- Jugoslovanske vojaške oblasti so na področju mesta odredile prijavo vseh sposobnih moških od 17. do 50. leta za vojno službo.

SLOŽNI NASTOP OBEH NARODNOSTI

TRST, 19. maja- "Il nostro avvenire", glasilo italijanske neodvisne demokratične stranke v Trstu, poziva pristase k skupnemu delu za dobro Trsta. Složni nastop obeh narodnosti v teh usodnih dnevih je prinesel že dosedaj najlepše plodove. Proglas konča z vzklikom: Živel avtonomni Trst v demokratični federativni Jugoslaviji! Živel marsal Tito, živel sloga in sodelovanje Slovencev in Italijanov v Trstu!

RIM, 19. maja- Glavno glasilo komunistične stranke za Italijo "Unita" priobčuje uvodnik voditelja stranke Palmira Togliattija, ki pravi, da sedanja Italija ne sme imeti ničesar skupnega s fašizmom in tudi ne sme gledati na Trst ubirati fašističnih načinov reševanja. Vprašanje mirnega sožitja obeh narodnosti v Trstu se da rešiti na način, ki bo zadovoljil obe stranki.

TRSTA NISMO VZELI ITALIJI, TEMVEČ NEMCEM

BEOGRAD, 19. maja- Tudi danes je nastopilo vse časopisje v Jugoslaviji za obrambo naših pravic do Trsta. Glavno misli, ki jih razvijajo so: Večno se pojavljajo od fašistične strani poskusi, zanesti med zaveznike razdor. Tudi sprožitve tržaškega vprašanja pomenja tak poskus, zaneti spor med Italijo in Jugoslavijo in med Anglijo in Ameriko oziroma Rusijo. Trst je jugoslovanska vojska iztrgala Nemcem iz rok, ne Italiji, ker so bili Nemci Italijane že leta 1943. stvarno iz Trsta odstranili. Zato je jugoslovanska vlada in z njo vsa javnost mišljenja, da zasedba po naših četah ne pomeni enostranske rešitve tržaškega vprašanja, za pripadnost Trsta Jugoslaviji pa bo odločil izrek mirovne konference in seveda tudi Tržčanov kot avtohtonega prebivalstva.

NA PETOST JE PRIČELA POPUŠČATI

LONDON, 19. maja- Korespondent "Manchester Guardian", ki se je mudil dolgo v Trstu, poroča, da mora zavriniti razne tendenciozne vesti drugih angleških listov glode na položaj v Trstu. V mestu vlada absolutni mir in red, na poslopih plapolajo poleg tržaške tudi slovenske in italijanske ter zavezniške zastave.

LONDON, 19. maja- V Trstu je napetost pričela popuščati.

BEOGRAD, 19. maja- Jugoslovanska vlada si mnogo prizadeva za redno dobavljanje Trstu dovoljnih količin mesa, moke in drugih najnujnejših potrebščin. Zavezniki doslej niso dobavili omembe vrednih količin.

Poslednje vesti:

ODGOVOR MARŠALA TITA

LONDON, 19. maja- Prema poslednjim vestima dopisnika londonskih listov iz Beograda, maršal Tito predal je svoje odgovore na note Velike Britanije i Sjedinjenih Država. Oba odgovora imajo istovetno sadržinu. U njima se ističe da jugoslavenska vojska ima isto toliko i takvo pravo na administraciju oslobođenih teritorija, kakvo pravo u pogledu okupiranih teritorija imaju savezničke vojske. Pred toga, teritorije u pitanju naseljene su pretežno jugoslavenskom većinom. Saobraćajna pitanja rešena su u duhu usmenih sporazuma, postignutih u rano proljeće sa generalom Aleksandrom. Jugoslavija je protivna jednostavnim rešenjima teritorijalnih sporova. Ona će smatrati za definitivno samo rešenje postignuto na mirovnoj konferenciji. Ali, čast jugoslavenske vojske ne dopušta njeno povlačenje iz krajeva, koje je oslobodila, a nastanjeni su istorodnim stanovništvom. U vezi sa ovim vestima u Londonu se izjavljuje da će ovaj odgovor zahtevati duži i menu misli diplomatskim putem. Od danas datiramo list iz naslednjim dnem. Jutri list ne izide.

SLOVENSKI DELEŽ TRSTA II.

Nahajamo se na veliki prelomnici časa. Na oni strani se drami množice, da v novih oblikah družabnega sožitja uveljavijo najskromnejše človeške pravice, kakor je pravica do kruha in svobodne besede, na drugi strani pa se privilegirani sloji, zaskrbljeni za svoj izjemni položaj, pripravljajo na poslednjo obrambo.

In spet opazamo podoben proces, kakršnega smo doživeli v času revolucije po prvi veliki vojni. Med tem ko so narodi zapadne Evrope, na visoki stopnji civilizacije in z visoko razvito industrijo, ostali pri starih oblikah življenja in so po krvavi udesitvi prvega navala delavskih mas zapadli težki knuti fašizma, so narodi stare carske Rusije, v najtežji dušni in gmotni bedi, odvrgli kapitalistični jarem in z veličastnim tveganjem ob ogromnih žrtvah uvedli nov družabni red. Danes stopa v ospredje svetovne pozornice Balkan, doslej prav tako kulturno in materialno potlačen. Njegovi narodi so vstali, da v štirih letih najsilnejše borbe, ki jo je videl kdaj svet, vržejo verige s seboj in si na ruševinah starega uredo človeka dostojno življenje. In spot se ponavlja zgodovina, tokrat v naš prid. Po prvi veliki vojni smo izgubili slovensko Koroško - ukanil nas je zanjo plebiscit, ki našega narodnostnega vprašanja ni postavil v pravilni, jasni obliki. Naš življenj na Koroškem se je z njim znesel pred odločitvijo, da izbira med takratno Jugoslavijo in Avstrijo, to se pravi, med militariistično monarhijo z zaostalim gospodarskim redom, nizko stopnjo družavljskih in socialnih pravic, in repliko, katere vodstvo je pravkar z velikimi obeti prevzemala socialna demokracija. Kruto razočaranje, ki ga je potem doživel naš narod na Koroškem, tega dejstva ne spremeni. - Ta primera se naj vsiljuje če danes motrimo vprašanje Trsta, kjer se je ogromna večina italijanskega naroda v izbiri med kraljevino Italijo in novo, svobodno Jugoslavijo odločila k nam.

Ugotovili smo že, da javnemu mnenju Trsta dajejo ton delavske množice, kovinarji iz ladjedelnic in posameznih industrij, pristaniški delavci, mornarji, zidarji. V Italiji, to opazamo iz dneva v dan, fašizem se ni izumrl. Če so dežele na svetu, ki je v njih reakcija doma, je Italija ena med njimi. Nocoje kratiti veščine, s kakršno so obdana imena Giordano Bruno, Savonarola, Ma-
tootti, ne trdimo, da bi mogle tradicije, kakršne sta v zgodovini zarezala Mazzini in Garibaldi, zamreti. Toda avtodafeji, Angelski grad, most vzdihljajev, Tremitski otoki in Rab so doslej ostali močnejši, latifundisti, stari "conti" in novi industrijski baroni si prizadevajo, za vsako ceno obdržati oblast v svojih rokah. - To stran Jadrana pa je partizanska vojska ustvarila zvezno državo, v kateri si sleherni narod po svobodni odločitvi ureja življenje v duhu resnične demokracije. Marsal Tito je trzaskim Italijanom izrečno zagotovil vse narodnostne pravice. Če bi ne bilo tisoč gospodarskih in drugih tehničnih vzrokov, bi Trstu danes izbira med Apeniškimi in Balkanskimi polotokom ne mogla biti težka.

Če toliko lažja pa mu je bila ta izbira spričo dejstva, da je s fašizmom zašla doba najbolj črnega zatiranja, kar ga je bil kdaj ne le slovenski, temveč tudi italijanski narod v Trstu deležen. Trzaski delavec je bil od nekdanja zavidanja vredni višini, bodisi kar se tiče njegove strokovne kvalifikacije, bodisi kar se tiče njegove njegove obce kulturne stopnje. Fašizem je zatrl sirovo ko razpredeno organizacijo italijanske ljudske prosvete, s katero se je Trst lahko ponasal - mesto je imelo eno najstarejših ljudskih univerz v Evropi. Za fašizma ljudska sola mladim italijanskim generacijam ni nudila niti najosnovnejših stvari, dozoreli fantje so stopali v življenje komaj za silo pismeni, mnogokrat nevesči

osnovnih računskih operacij. Znanje je moč, pravijo, in fašizem, ki je v njem dalje živel duh renesančnega Rima, ni hotel dati množicam moči v roke. Iz istih osnov pa je fašizem z vsemi sredstvi preganjal tudi sleherni znak, da trzasko italijanstvo tvori zase zaključen kulturni krog. Zato je prepovedal rabo trzaskega narečja, ki je najbolj živi dokaz za zgodovinsko samoniklost trzasko večje, italijanskega naroda in najkrepkejša opora za tisto samozavest, iz katere ti je Trzacan - v neprikriti mrznosti do "regnicolov", priseljencev iz kraljevine - od nekdanj odgovoril, če si ga vprašal, ali je Italijan: "No, sono Triestino!"

S prevzemom civilne oblasti po Narodnem osvobodilnem svetu se začena ne le za trzasko Slovence, temveč tudi za italijanski narod v Trstu nova doba gospodarskega, kulturnega in političnega razvoja. V tem smislu pomeni zmaga nad fašizmom v pravem pomenu besede - zmaga v borbi za svobodo Trsta. L.M.

DNEVNA ZAPOVEST GENERALA ALEXANDRA

LONDON, 19. maja - General Alexander izdal je danes svojim trupama dnevnu zapoved, u kojoj se ponašanje ostalog naglašava da on nema ništa protiv teritorijalnih zahteva Jugoslavije u pogledu Trsta, Istre, Gorice, Celovca i Koruške. Ali, metodi, kojima se maršal Tito pri stvaranju svojih zahteva služi nisu prihvativi.

PROTEST PROTI ZAVLAČEVANJU REPATRIJACIJE

PARIS, 19. maja - Vlada je sklenila, da vložiti pri zavozniških vladah protest proti zavlačevanju repatrijacije francoskih državljanov iz Nemčije.

KODANJ, 19. maja - Semkaj je prispele guverner otoka Bornholma, ki so ga zasedle sovjetske čete in je izjavil, da so odnosi med danskimi oblastmi in ruskim vojnim poveljstvom nad vse prisrčni. Na otoku vlada popoln mir in pričenja se se razna obnovitvena dela.

LONDON, 19. maja - V Flensburgu so oddelki angleske armade ujeli nacističnega ideologa Alfreda Rosenberga, ki se je skrival v neki flensburški bolnišnici.

SOVJETSKO SLAVJE NA SAHALINU

MOSKVA, 19. maja - Sklenjeno je, da se mejne trdnjave na otoku Sahalinu primerno pojačijo. Tukajšnji listi priobčujejo izjave sovjetskih delavcev, živčih na Sahalinu, da je proslava osvoboditve severne polovice otoka izpod japonske oblasti pred 20 leti izvenela v veliko zahvalo Sovjetski zvezi, ki jih je takrat rešila japonskega jarma.

LONDON, 19. maja - Diplomatski dopisnik "Timesa" na Daljnem vzhodu naglašava popolno izolacijo Japonske, ki pa še vedno ne kloniti.

MOSKVA, 19. maja - Ruske oblasti so osvobodile iz velike berlinske kaznišnice na tisoce političnih jetnikov. Eden izmed njih je bil potem imenovan za župana mestnega dela Tiergarten. Dalje je bil sestavljen v Berlinu tudi že mestni svet in vanj polog drugih imenovan poznani berlinski kirurg prof. dr. Sauerbruch.

LONDON, 19. maja - Voditelj poljskega upora v Warsawi gen. Bor je izjavil, da je treba vse storiti za sporazum z SSSR.

TRST IN NJEGOVE ZVEZE Z ZALEDJEM

Najširše zalodje je imelo tržaško pristanišče za časa Avstro-Ogrske. Obsegalo je takorekoč vse ozemlje imenovane države, saj je bil Trst edina res popolnoma zgrajena in sodobno opremljena luka svotovnega pomena in je s prometom mnogokratno presegal promet vseh ostalih jadranskih pristanišč z Reko in Benetkami.

Označbe: I. stara prosta luka; II. nova pr. luka; III. mestna luka; a=glavna žel. postaja; b=premikališče Barkovlje; c= postaja Sv. Andrej; d= lesno tovarnišče; e= industr. postaja Sv. Sobota. - 1. vladna palača; 2. magistrat; 3. Lloyd; 4. trdnjava; 5. ladjedelnice Lloyd in Sv. Marko; 6. mestna klavnica in plinarna; 7. plavži KID v Skednju; 8. rafinerija nafte in druga ind. podjetja; 9. valalomi v stari in novi prosti luki; 10. svetilnik in baterija.

Razdobje 1918 - 1945 lahko smatramo kot neugodno za Trst, ker so politične spremembe na razvalinah Avstro-Ogrske kot take potisnile Trst globoko navzdol glede izdatnosti prometa; dosegal ni niti 1/3 prejšnje velikosti in razsežnosti. Pripadnost tržaškega pristanišča Italiji je presekala stoletne vezi z zaladjem. Danes, ko je skoraj gotovo, da bo nastopila zopet bistvena sprememba geopolitičnega položaja Trsta, smemo upati, da bo pričela ugodnejša doba zanj.

Tržaško zalodje se bo samo ob sebi razširilo vsekakor na Jugoslavijo najmanj do Beograda, ki leži železniško bližje Jadranu in Trstu kakor Solunu in je tudi glede na kakovost prog in njihovi vzponskih prilik v smeri na Trst v ugodnejšem položaju. V širokem krogu se vrstijo okrog Jugoslavije Avstrija, Ogrska in Romunija; prvi izmed njih nimata sploh nikakega bližjega pristanišča kot Trst, za Romunijo velja v tem oziru izjema zaradi ugodnega položaja na Črnem morju. Še širši je krog, ki ga tvorijo Bavarska, Češko-slovaška, Poljska in Karpatska Rusija. Nekatore teh pokrajin imajo bližje v Hamburg oziroma Gdansk in Gdinjo. V takih primerih pa imajo potem še drugi činitelji besedo, n. pr. trgovinski stiki med posameznimi državami in mogoče tudi zgolj politični nagibi oziroma varnostne odredbe glede lastnih pristanišč. Bavarska in Češka ležita nekako v pasu, kjer se tržaški in hamburški zaladni krog

dotikata, Slovaška ima Trst bližje. Za Poljsko je gotovo, da bo skušala varovati svoja pristanišča in pritegniti tja ne le domači, temveč tudi inozemski prehodni promet. Koliko bodo njena prizadevanja zmanjšala tržaško najširše zalodje, se da danes težko določiti. Ostane končno še Karpatska Rusija, ki je po položaju pač bližje čenomorskim pristaniščem kakor Trstu in so tudi železnice mnogo bolj ugodno položene v ono smer nego k nam. Toda nekateri prožvodi omenjene dežele bodo vendar morali tudi v Trst, n. pr. nafta, ker bodo potrebni deželam v njegovi bližini. In Italija? Ta za tržaško pristanišče razen Furlanije ne prihaja v poštev, ker ima sama dovolj luk na morskih obalah, ki jo vsenaokoli obdajajo. Tudi v razdobju 1918 - 1945 ni mogla Italija vkljub vsem naporom nuditi Trstu niti od daleko onega sijajnega dominantnega položaja, ki ga je imel poprej. Lahko pa trdimo, da ga bo v naših rokah mnogo poprej dosegel, ker bo našel skoraj vse svoje zalodje.

Iz Trsta vodijo v zalodje tri železniške proge in tri velike ceste: dvotirna "južna" železnica do Nabrežino, kjer se cepi na dvotirno progo na Tržič in tam zopet dvotirno na Cervinjan in Beotike oziroma mimo Gorice v Videm in dalje na zapad ter od Nabrežine čez Kras, "postojnska vrata", Ljubljano, Zidanimost, Pragersko, Maribor, Semering, Dunaj, Krakov; druga glavna proga vodi enotirno na Opčine, mimo Gorice in Jesenič na Beljak in Solnograd oziroma Celovec in Linc v Prago. Tretja na Hrpolje-Kozino v Pulj oziroma Divačo zaradi prevelikega vzpona ima samo krajevni pomen in za Trst kot trgovsko pristanišče ne prihaja v poštev. - Izmed cest so omenbe vredne: dunajska preko Sežane, Postojno, Ljubljano, Celje in Maribora; reška na Bazovico in skozi severno Istro na Reko ter tržiška ob morski obali na Tržič, Gorico, Videm. Razumljivo je samo ob sebi, da se železnice in velike ceste v ozadju Trsta, v njegovem najozjem in ožjem zalodju primerno cepijo v širše omrežje, ki ga na tem mestu ne moremo omenjati; gotovo pa je, da vodijo dobre ceste na vse strani, tja do Münchna preko Velikega Kleka, na Dunaj preko Semeringa, na Češko čez Celovec in Linc, na Madžarsko mimo Ptuja itd. - Za Jugoslavijo prihajajo v poštev železniške proge od Zidanimost na Zagreb in Beograd in na to magistralo je obsežna vsa ostala naša železniška mreža; na državne ceste v Sloveniji pa je priključeno vse ostalo jugoslovansko cestno omrežje, ki sicer še v najboljšem stanju. Avtostrad nam še zelo manjka.

Tržaški promet je dosegel leta 1913. največjo kulminacijo; nad 7 1/2 milijonov ton je absolvirala tržaška luka. To množino blaga ni kasneje niti eno leto mogla izkazati bilanca pristanišča; nasprotno, promet je padel nekak leta na le 1/4 zgornjega zneska in ni presegel v najboljših letih 1/3, saj je trazitiralo obe glavni progi (postaje Rakek in Podbrdo) samo okrog 1 milijon ton. Cestni promet in oni iz najozjemega tržaškega zalodja tudi ni nikdar znašal preko 1 1/2 milijona ton! Preračuni na temelju dolgoletnega zbiranja podatkov pravijo, da je Slovenija kot ožje tržaško zalodje v stanju, da omogoči jugoslovanskemu Trstu do 2 milijona ton prometa. Koliko potem ostala Jugoslavija, Avstrija, Ogrska itd.?

Prav nič se ne bomo zmotili, ako postavimo trditve, da bi promet v pristanišču kaj kmalu dosegel vsaj 5 milijonov ton in kasneje, po zaključitvi trgovinskih pogodb in ugodnih tarifnih dogovorov še mnogo več. Tukaj bomo pač morali začeti tako tarifno in splošno železniško politiko, da bomo vsestransko zavarovali tržaski promet pred velikimi nihanjmi ali celo razpadanjem. Pozemeljske prilike vsega Podonavja so za Trst skrajno ugodne in ne bo težko, pritegniti v tržasko luko tudi najširše njeno zaledje, Češko-slovaško, del Galicije in Lodomerije ter južno Nemčijo.

Tesno je v zvezi z usodo Trsta usoda njegovega prebivalstva. Leta 1918 - 1945 so to najbolj dokazala. Socialna raven prebivalstva je nasproti prejšnjemu položaju Trsta v Avstro-Ogrski zdrknila navzdol, namestu da bi se dvignila. Promet v luki je pač odločilen za zaslužek ogromne množice javnih in zasebnih namoščencev, da moramo temu poglavju posvetiti vso pozornost.

V.S.

NE GOVORITE O DRUGEM, KO SE NISTE O PRVEM!

Londonski radio poroča dnevno o razmerah v nemških koncentracijskih taboriščih; poroča v nemškem jeziku, da predoči nemškemu narodu njegovo soodgovornost tudi za te grozote, ki so bile tolikšne in take, da jih še sodaj ne moremo prav dojeti in izraziti. Potrebno je, da se na ta način izpraša vest temu krutomu narodu, ki je šel tako brezbrizno mimo nas, čeprav se mu bile vse te strahote na vsakem koraku vidne. Kolone političnih jetnikov so pošiljali iz kraja v kraj; izmučeno in izstradane žrtve so ležale po vseh cestah; vse poti in postaje te zločinske Velike Nemčije so bile oškropijene z njihovo krvjo. In vendar: ali se je kdaj to "kulturno" nemško ljudstvo obrnilo vsaj s sočustvujočimi očmi na nas "podljudi", ali je kdaj vsaj z besedo ali z gesto izrazilo svoj stud, pokazalo, da se sramuje svoje pripadnosti k narodu, ki na ta način odkriva svoje pravo bistvo in svojo nepotvorjeno podobo? Nemško ljudstvo se je na ta način izgovarjalo z nemškimi krvniki, in pokazalo isto srčno in kulturno raven.

Poročila londonskega radia odkrivajo šele del gorja. Celotna slika množestvenega mučenja in ubijanja se bo šele polagoma razgrnila v vsej svoji brezmejno kruti resničnosti. Glede nas Jugoslovancev bi pa bilo potrebno, da se ta poročila dopolnijo še s podatki z neke druge zločinske fronte; morali bi poročati svetu tudi o mučenju in ubijanju v italijanskih ječah in taboriščih, da se pokaže vsa krutost fašističnih režimov, vsa srčna otopelost ljudstva in vsa lažnivost nemške in italijanske kulture. V italijanskih taboriščih so ubijali naše ljudi predvsem z lakoto in nesnago; stevilo žrtv, ki jih je terjal ta morilni sistem, ni bilo zato nič manj izdatno. In kakor pri nemških krvnikih, tudi tu niso delali razlike: moški in ženske in otroci so bili na ta način množestveno žrtvovani. Na tisoče in tisoče naših ljudi je pomrlo po strahotnih italijanskih ječah in taboriščih. In to kolektivno ubijanje ni trajalo le noko razdobje, trajalo je dolgih 25 let, ki so bila za ves naš primorski narod leta groze in smrti. Italijanska podivjanost se ni ustavljala niti pred grobovi. Razbijali so celo nagrobne kamne na pokopališčih, da na ta način izbrišejo imena mrtvih, ki so vpili še iz groba svoje slovansko poreklo. Italijanskemu ljudstvu je bilo, kakor nemškemu, vse to dobro znano; vendar pa nismo doslej niti z italijanske strani še slišali besedo obsodbe. Italijansko javno mnenje se

ni o tem še izrazilo. Ne čudimo se, ker italijansko ljudstvo ni v svoji ogromni večini še nikoli vzelo v zaščito naš življenj in njegove pravice.

Nekim italijanskim činiteljem, ki z muko prikrivajo svojo fašistično in imperialistično miselnost, se te dni silno mudi, razkričati se v vprašanju Trsta. Uместno bi bilo, da bi povedali najprej, kako so doslej reagirali na divjanje fašističnega režima, na preganjanja in mučenja našega življa v Julijski krajini najprej, v ljubljanski provinci poslej. Naš narod je vsekakor odločen, braniti svoje pravice in se hkrati zavarovati pred množestvenim mučenjem in pobijanjem, kakor ga je bil deležen, odkar je Italija stopila na njegova tla. Zdi se nam, da bi se morali ti činitelji in to javno mnenje in ta italijanska vlada izjaviti najprej o tem, da bi bili sploh moralno upravičeni, govoriti o kakih pravicah vobče, o zadevah jadranskega Primorja in njegove narodne večine še posebej.

Gh.

SE NEKAJ ŠTEVILK

Na številke, ki smo jih te dni objavili o življenju in smrti v taborišču, smo prejeli še tele podatke: zadnja registrirana številka dne 29. aprila pred prihodom Američanov je bila 161.731. V druga taborišča je bilo poslanih 56.976, dne 26. aprila je bilo evakuiranih okrog 7.000, umrlo jih je v taborišču do 1. maja 25.162, na invalidske transporte je šlo 5.188. Po vsem tem bi morale taborišče Dachau z zunanjimi komandami šteti 1. maja približno 66.039 ljudi. Niti približno se ne da ugotoviti število onih, ki so zadnji čas v množicah umirali na transportih.

STALJIN O POLJSKOM PITANJU

MOŠKVA, 19. maja - Dopisnik TIMES-a u Moskvi Ralph Carter uputio je ovih dana u vezi sa poljskim pitanjem jedno pismo maršalu Staljinu. Drug Staljin odgovorio je g. Carteru pismom, u kome porod ostalog veli: "Hapšenje šestnaestorice Poljaka sa poznatim generalom Okulickim na čelu nema nikakve veze sa rekonstrukcijom poljske vlade. Oni su pohapšeni na osnovu zakona o zaštiti zaledja sovjetske armije. Uopšte govoreći, da bi rekonstruisana poljska vlada bila sastavljena u saglasnosti sa velikim savezničkim silama i u duhu krimskih zaključaka, sledeći uslovi moraju biti ispunjeni: a) Pri rekonstrukciji provizorne vlade, ova poslednja mora biti uzeta kao jezgro novog kabineta, kao što je bio slučaj u Jugoslaviji, gde su politika i ličnosti narodnog vođa igrali odlučujuću ulogu pri likov obrazovanju nove vlade. b) Nova vlada treba da vodi prema Sovjetskoj Uniji politiku prijateljstva, a ne politiku sanitetskog kordona. c) U nju mogu ubi samo ljudi koji zaista predstavljaju izvesan deo poljskog naroda. "Sa odličnim poštovanjem - Staljin".

ODGOVOR NAŠE VLADE NA SAVEZNIČKU NOTU

WASHINGTON, 19. maja - Dopisnik Associated Press-a, Walter King javlja iz Beograda: Dobro obavesteni krugovi tvrde da je vlada maršala Tita već izradila odgovor na note Sjedinjenih Država i Velike Britanije po pitanju Trsta. U tome odgovoru se traži da jugoslovenske trupe ne napuštaju Trst, ali se pristaje da budu stavljene pod zapovedništvo generala Aleksandra. Osim toga ističe se da Jugoslavija nije primila nikakav odgovor na svoju notu od 4 aprila ove godine, u kojoj je predlagala da njene trupe preuzmu na sebe zadatak osvajanja i administracije jednog dela austrijske teritorije.

ZNANOST V ROKAH ZLOČINA IN SMRTI

Nadaljujemo in zaključujemo članek o grozotah, ki so jih SS-ovci uganjali nad političnimi jejniki pod krinko znanstvenih poizkusov na revirju.

Pri poizkusih z mrzlimi ozir. izmeničnimi kopolmi so preizkušali, koliko stopinj mraza popolnoma zdravi priporniki še vzdržajo, na ta način, da so jih položili v neke vrste kad z mrzlo vodo i stopinje $^{\circ}\text{C}$, temperaturo so v času 48 ur še umetno zniževali ter pri tem "študirali" zdravstvene okvare in druge pojave oziroma ugotavljali, kdaj nastopi smrt. Zelo mnogi zdravi priporniki so umrli že v teku samega trpinčenja, one redke pa, ki so jih prestali, so položili skoroda zledenela v postelje k mladim zdravim pripornicam, katere so v to svrhu pripeljali iz bližnjih ženskih taborišč.

Zgodba Franceta Likarja

Eden teh, ki jim je bilo sojeno nasilno podvrčati se tej torturi, je bil tudi naš rojak, 19 letni Franc Likar iz Čabrač nad Skofjo Loko. Član našega uredništva ga je poiskal na bloku 25. Pred njim je stal še zelo mlad človek nizke rasti, hlastnih kretenj, sključene glave in upadlih blodih lic, katerih trudne poteze in bogajoči, plahi pogledi napravljaajo že zdaleč vtis duševno neuravnoteženega človeka. Ta, še nedavno zdravi, krepki, zali gorenjski fant, čvrstih mišic, sijočih oči in vedrega izraza v zažarelih okroglih licih, je le s težavo nřzal misli in povedal tole: "Bil sem tri mesece na revirskem bloku, vsak četrti dan pa so me jemali na poizkuse. Privezali so me za noge in levico na ozko mizico, puščajoč mi desnico prosto. Oficirji SS so mi z ruto pokrili oči in mi v jevnico vbadali igle; po vsakem vbodu bodisi pod kožo bodisi globlje v mišičje so mi vbržgali neko tekočino, nakar sem vselej dobil mrzlico in bolečine v roki. Pozneje pa so me neki dan postavili SS-ovci zvezanih nog na železno ploščo, v nos so mi vtaknili 2 cevčici, zamašili ušesni votlini in čvrsto pritrdili čez usta usnjeno prepono. Železno ploščo pod menoj so znenda odmaknili, zdrsnil sem ob nekem drogu v ozko valjčasto posodo napolnjeno z vodo 1 1/2 m visoko. Dihal sem skozi cevčici. Sprva je bila voda mlačna, nato so jo postopoma ohlajali, dokler se nisem znašel v čvrstem, približno 2 centimetorskem ledenem oklepu. Z njim vred so me previdno dvignili, položili v avtomobil in me z naglico prepeljali v krematorij, kjer so me položili v bazen s toplo vodo, v kateri se je ledeni oklep na meni kmalu stalil.

V 3 mesecih - 198 mrtvih

Oprostili so me cevčic in prepone ter pričeli vodo postopoma zgrevati. Po vsem telesu mi je koža nabrekla v višnjevo rdečkaste mehurčke, zaradi nepopisnih bolečin sem fullil kot blazen, nakar so mi po nekaj časa ukazali, da izstopim. Otipavali so mi žilo, steli srčne utripe in vbržgnili v stegno neko rjavo tekočino. Te poizkuse vprizarjali na nas 20 do 30 zdravih pripornikov hkrati. V času 3 mesecev je umrlo zaradi teh poizkusov 198 mojih tovarišev. O, koliko smo med poizkusi trpali, kako nas je po poizkusih bolelo vse telo, žgalo v možganih, zbadalo pri srcu! Pogledj me, tovariš, kaj so napravili iz mene! Pohablili so me za vse življenje - zveri v človeški podobi! Le zapiši tol! - je s težavo končal tovariš iz Poljanske doline svojo tragično zgodbo o nacističnem zverstvu, v zenicah mu je za hip zaskrnil odsev maščevalnega besa, pa že zopet ugas-

nil v topem pogledu; majavih korakov in sključene glave je odtaval med gručami blodih izmognih tovarišev na svoje priljubljeno mesto za pečjo.

Toda vse te grozotne muke, vsa ta nepopisna izbrana trpinčenja pripornikov še niso zadovoljila SS-ovskih trinogov. Zdravniki SS so se na telesih pripornikov učili raznih operativnih ukrepov, ne glede na to, da li so bili ti ukrepi medicinsko upravičeni. Tako so pripornikom serijsko izrezavali zdrave slepiče, zdrave žolčnike, žolodce itd. Učeli so se na pripornikih iako, kakor se zdravnikom v laboratorijih celo na živalih, kuncih, miših in podganah ne dovoli.

Od kastracije do invalidskega transporta

Mnoge pripornike so na umeten način operativno ali z rentgenskimi žarki kastrirali, da bi tako "študirali" vpliv kastracije na splošno zdravstvo in duševno stanje. Vršili so nadalje različne, zelo komplicirane in boleče poizkuse, ugotavljali so na pripornikih žranci, pritiskena visokih legah itd. Bolnikov-sifilitikov, do leta 1943 sploh niso zdravili s specialnimi zdravili in so bili ustrezajočega zdravljenja te bolečni dotlej deležni samo pristaši SS.

Eno najbolj črnih, najgrozotnejših poglavij nacističnega krvofoštva, izvajanega nad priporniki z vso bostijalnostjo, pa so bili zloglasni invalidski transporti. Proglasili so enega od taboriščnih blokov za tkzv. invalidski blok. Vanj so odredjali zvečine izhirane starejše pripornike in pohabljenca, ki pa so izhrali in postali pohabljeni v večini primerov zaradi prenapornega dela in zverskega pretepanja SS-ovcev in njihovih priganjačev, "kapov", po raznih komandah, železniških predorih in drugih uničevalnih zunanjih komandah. Ko so jim tako izplili iz teles vse moči, izsesali kri in polomili kosti, so jih kot garjeve ovce pahnili v prenapolnjeni, ves ušivj, zamazan invalidski blok dahavskega taborišča, kjer so ob nezadostni in neužitni hrani v pretepanju in zmerjanju čakali le še na zadnjo postajo svojega trpljenja - na invalidski transport. Te so, satani, uprizarjali vsakoletno dvakrat: okrog 1. januarja in 1. junija. Izbrali so iz invalidskega bloka 500 - 700 in tudi več pripornikov, pridružili so jim še okrog 500 jetičnikov z revirskega oddelka za sušičave in so ves ta sprevod od 1000 do 1200 okostnjakov in pohabljenecov, zpisanih neogibni smrti, napotili ob zoriv smeri Lublina ali Linca. Tovariše, ki so že spöčetka omagali, so spotoma postrelili, ostale so na mestu prihoda pomorili s plinom in z lakoto. Z invalidskih transportov se ni vrnil nihče več. Šli so - in izgini! za zmerom....

Anto Brinar

LONDON, 19. maja - V četrtek se je angloška kraljevska dvojica odpravila v parlament k slavnostni seji obch zbornic, ki sta vsaka za sebo naslovili na vladarja spomenici ob koncu vojne v Evropi. Spomenici obsegata poleg čestitk kralju tudi obljubo, da bo angloško narodno zastopništvo storilo vse, da se tudi vojna proti Japonski zmagovito konča. Kralj Jurij VI. se je v daljšem govoru zahvalil parlamentu in naglasil poglavitne naloge, ki čakajo Anglijo in zaveznike, da se svet končno uredi, kakor to zahtevajo pravičnost, svobodoljubnost in prava demokracija.

Zaradi obilice gradiva je list danes izšel na 8 straneh!

SE O DEBELEM KARLU

Končno se je včeraj oglasil nekdo in nam predstavil v "Dahavskem poročevalcu" debeloga Karla, zloglasnega blokača 14. bloka. Prav in nujno potrebno je, da še pred povratkom v domovino razkrinkamo vse tiste zlikovce, ki so zavzeli v taborišču razna vodilna mesta in na nečloveški način mučili svoje tovariše. Eno prvih mest zavzema v dolgi vrsti teh zveri v človeški podobi prav Karel Wagner. Kdor je bil kdaj pod njegovo knuto, bo moral priznati, da ta ugotovitev ni pretirana. Pisec teh vrstic je prišel na 14. blok prve dni februarja torej razmeroma pozno, in vendar je videl in tudi slišal toliko, da se ni mogel dovolj nacisti tovarišem s 14. bloka, da so ostali ob prihodu ameriške vojske hladnokrvni in disciplinirani tako, da je mogel ta krvnik še več dni nemoteno opravljati svoje posle in se šopiriti pred priporniki, češ, glejte, saj sem ostal na svojem mestu in nič se mi ne bo zgodilo. Toda roka pravice je končno segla tudi po tej SS-ovski kreaturi in jo spravila za zdaj na varno v bunker.

Metode Karla Wagnerja in njegovo zločinsko nprav sem spoznal takoj prvi večer po prihodu na 14. blok. Večina sestradanih in po delu izmučenih pripornikov je že spala, ko je naenkrat prihrumel Karl s svojim spremstvom v spalnico in začel pregledovati čevlje. To je storil že prej večkrat in sicer navadno po dežju, ko je bilo zunaj najvoč blata. Vsi količkaj umazani čevlji so romali v obe koriti v umivalnici. Tam je blokač odprl vse pipe, da so se čevlji kmalu napolnili z vodo in zaplavali v nji. Potem je pa postavil pred umivalnico stražo, da do jutra nihče ni mogel vzeti in vsaj za silo posušiti svojih čevljev. Zjutraj smo pa morali v mokrih čevljih na delo. Kaj je pomenilo to za naše že itak dovolj omajano zdravje ni treba še posebej omenjati.

To je bil pa samo en način Wagnerjevega mučenja ubogih pripornikov. Pretepanje je bilo na 14. bloku na dnevnem redu. Zausnice in sicer prav kropke so letele slokorni dan na desno in levo. Wagner je bil v pretepanju pripornikov pravi sadist. Kar obraz mu je zarel od veselja in užitka, ko je s pestmi udrihal po priporniških glavah ali ko je s težko okovanimi čevlji suval zdaj tega, zdaj onega. Mnoge je pobil na tla ali pretepel do krvi. Zadostovalo je, da si okrenil glavo k tovarišu, ko je Wagner zjutraj ali zvečer štel pripornike na "apelu", pa je že padalo po tebi. Sto in sto je tovarišev, ki so udrihale po njih Wagnerjeve pesti ali jih suvali njegovi čevlji.

Dobrih štirinajst dni pred prihodom naših osvoboditeljev je blokač Wagner zvečer pred zbranimi priporniki s svojim zopernim, vresceče-kričavim glasom izjavil, da se ne boji ne Angležev, ne Američanov, ne Rusov, ker se sploh ne boji smrti, saj je že dovolj star. Zagrozil je nam, da bo v primeru nediscipliniranosti na bloku uporabil po potrebi tudi orožje in streljal po nas, če bi se brezpogojno ne pokorili njegovim odredbam. Dejal je, da mu je dal v ta namen orožje na razpolago poveljnik taborišča. O tem tudi nismo prav nič dvomili, saj smo vedeli, kako dobre, naravnost intimne zveze ima Wagner z SS-ovci.

Toliko, da bo slika Karla Wagnerja jasnejša. Popolna pa še daleč ni. O njegovi pristno SS-ovski brezsrčnosti in podivjanosti, o vsem, kar je počel s priporniki, bi se dala prav tako napisati cela knjiga, kakor je bila napisana o

zloglasnem "capu" Knollu in njegovih grozodejstvih.

J.Z.

BESEDA O NAŠI PREHRANI

Ko smo se odločili spregovoriti na tem mestu o naši prehrani, smo se dobro zavedali, da to poglavje ne spada v našo kompetenco. Zavedali smo se pa prav tako, da se oglašamo v interesu zdravja in v mnogih primerih morda celo življenja naših tovarišev v taborišču. In ta zavest zadostuje za upravičenost naslednjih, dobro mišljenih, v interesu splošnosti napisanih ugotovitev.

V taborišču se od dne do dne bolj množe primeri obolenj. Naši tovariši v množicah polegajo in jed jim ne diši več. Ne gre za nobeno nevarno bolezen, temveč za neko posebno preobremenjenost ali preutrujenost želodca in črevesja. Do prihoda naših osvoboditeljev smo gladovali ob redkih koščkih korenja in še redkojših krompirja, plavajočih v vodeni juhi, ter ob osminki kruha in vedno manjših porcijah margarine ali tako zvane klobase. Naši želodci so počivali, ker niso imeli kaj prebavljati. Po prihodu ameriške vojske smo pa začeli naenkrat dobivati za naše sestradane želodce mnogo pretežno in premastno hrano, zlasti pa konzerve, ki smo jih deložni zdaj tudi po trikrat dnevno - zjutraj in zvečer sirove, opoldne pa kuhane v hrani. Dokler je bil jedilni list poster - z biskviti, marmelado, sladkorjem, krompirjem itd., je šlo, zdaj, ko se je omejil zgolj na kašo, fižol ali grah - navadno premalo kuhan - in konzerve, so se pa jela množiti obolenja in naši tovariši se upravičeno s strahom vprašujejo, kaj bo, če naša prehrana prav v kratkem ne bo izpremenjena. A izpremeniti bi se morala v toliko, da bi dobivali konzerve dvakrat ali največ trikrat v todni, da bi se kaša vsaj tu pa tam umaknila recimo krompirju ali špinaci, da bi prišlo v hrano vsaj nekaj kisline (octa ali limonina), da bi bila kava in čaj vsaj za spoznanje slajena, da bi se zboljšala kakovost kruha, če ne drugače pa na račun količine in končno da bi nam dali tudi nekaj kislega mleka in sočivja, predvsem solate, ki jo človeški organizem, izčrpan tako, kakor je naš, še prav posebno potrebuje. Ni nam znano, kakšne razmere vladajo v kuhinji in kolikšne so možnosti izpolnitve jedilnega lista v gornjem smislu, menimo pa, da bi se dalo z uvidevnostjo in dobro voljo storiti vsaj nekaj. A kar bi se storilo, bi bilo dobro, saj gre za zdravje nas vseh. Vročine, ki je še povečala to zlo, ne moremo odpraviti, marsikateri nedostatek pa lahko.

-6

RADIJSKA POSTAJA FLENSBURG V SCHLESWIG-HOLSTEINU oddaja v imenu nemškega vrhovnega vojnega poveljstva še vedno neke ukaze mornarici v imenu "vodje" Dönitza. Ministri "uradujejo" v Flensburgu, kakor da bi se ne bila Nemčija že predala. Zato je bilo sklenjeno, da se takoj napravi konec temu početju.

EDEN JE V SPODNJEM DOMU IZJAVIL, da napreduje delo konference v San Franciscu izredno dobro in naglo in bo mogoče, da se konferenca 5. junija zaključi. Obstoje pač nekatera velika vprašanja, ker je še potreben sporazum med zavezniki velesilami, vendar je prepričan, da se bodo prebrodile vse nastale težkoče. Največja razlika v naziranjih med zavezniki vlada glede na ureditev mandatnega vprašanja, ker je Sovjetska zveza mišljenja, da je treba tudi mandatnim zemljam dati svobodo in pravico do lastnega vladanja, dočim sta Anglija in Amerika manj radikalnega naziranja. Obstoji pa tudi med angleškim in ameriškim stališčem precej razlik.

PEGAVICA LEGARJIN "BORBA" PROTI NJEMU

Za "specialista" Hintermeyerja in njegovo pomočnico v taborišču ni bilo legarjev ne uš.

Pogavica je težka, prevcem v zimskih in v prvih pomladnih mesecih nastopajoča nalezljiva bolezen, ki se širi le v slabih higijenskih in socialnih razmerah zlasti tam, kjer odgovorni činitelji ne znajo, ne morejo ali ne vedo izvesti potrebnih zdravstvenih ukrepov.

Borba proti pogavici je enostavna

Preprečitev, oziroma zatiranje pogavice je z zdravstvenotehničnega stališča idealno izvedljivo. Zatreti je potrebno le "gvančno" uš, ki edino more prenašati to bolezen od bolnega na zdravega. Zatiranje uš in tako zatiranje pogavice je najlažje izvedljivo v vojašnicah, azilnih, taboriških, sploh zaprtih prostorih, kjer more imati vodstvo stalno pod nadzorstvom vse prostote, poedince in vse celote. Če ni uš, bolnik sam sploh ni nevaren okolici in je njegovo zdravljenje možno in dopustno v istih prostorih, kjer se zdravijo drugi bolniki. Bolnikovi izpljunki, njegova soča in blato ne vsebuje bolezenskih kalic, kakor n. pr. pri jetiki, trebušnem tifusu, griži in drugih nalezljivih boleznih, ki se prenašajo na več načinov, katere je težko kontrolirati.

Ob nastopu epidemije pogavice je potrebno takoj uničiti vse uš, strogo in brez najmanjše izjeme. Razušivljeni ljudje pridejo pod strogo kontrolo v čiste, od nečistih strogo ločene prostore, kjer morajo ostati po evropski zakonodaji pod najstrožjo kontrolo tri tedne v karanteni. V tem času dobe tri do štiri injokcije. Doba od ugriza okužene uši, to je istočasno od okužbe človeka, pa do izbruha bolezni, t. zv. inkubacijska doba, traja pri pogavici 9 do 14 dni, največ 18 dni. V 21 dnevni karantenski dobi oboje vsi pred uvedbo karantene okuženi ljudje, ki pa ne morejo postati nevarni svoji okolici, ker v karantenskem prostoru ni uš. Bolniki se enostavno promestijo v bolnico. Vsi ostali pa, pri katerih se v toku karantenske dobe bolezen ni pojavila, se odpušče namuoma na svoje domove, oz. v zdrava, neušiva bivališča. V krajih kjer je dovolj zgradb, ki se morajo zanesljivo ločiti ena od druge, je zatiranje pogavice torej idealno izvedljivo. Na mestu je le neizprosna doslednost in natančnost.

Elektrotehnik, drugi "specialist"

Pri epidemiji pogavice, ki je začela decembra meseca preteklega leta v tukajšnjem taborišču in so je zanesla semkaj s trans-portom okuženih jetnikov iz Madžarske, smo imeli pri-liko opazovati zločinsko brezbriznost odgovornih činiteljev SS. Ko se bili opozorjeni na prve primere, ki so bili tudi po obdukcijah potrjeni, so zmajevali z glavo in trdili, da gre vendar le za influenco in ne za pogavico. In ko je bila epidemija že v razmahu, je bila v taborišču oficijalno je epidemija influenca ali gripe. Takrat pa, ko so umirale že stotine in stotine naših tovarišev in so zdravniki z bolestjo ugotavljali pomanjkanje zdravil in celo brezuspešnost zdravljenja pri nad 40 let starih bolnikih, je glavni odgovorni činitelj SS taj-zdravnik Hintermeyer izjavil, da ni prav nič znanega o ušeh v taborišču in da ni mogoče, da bi sveže perilo vsebovalo gnide ali celo žive uš. Z grozo smo morali opazovati njegovo in njegovoga priganjaka, slavnega "specialista", Nemca, elektrotehnika Schusterja iz Oswlenczyna, odredbe, da so

prestavljajo bolni že prvi dan po padcu temperature, ko je stanje srca najnevarnejše, z oddelka na oddelke par dni nato pa že na blok, kjer so potem umirali. Priporniki so se še v okužljivem stanju odpuščali na zaprto in odprta bloke, kjer se je bolezen širila potem tako katastrofalno. Iz okuženih blokov so se izbirali priporniki v razne komande, s čemer so je bolezen raznašala vsepovsod.

Nov plamen epidemije

Slabša bolezen je pobrala večino storojnih, a tudi mnogo mlajših naših tovarišev je umrlo na tisoče. Kakor običajno je epidemija pridela popuščati aprila meseca sama od sebe. Mušne desintekcije in kopeli v veliki kopalnici, kjer so mnogi bolni in sestradani tovariši padali in umirali, niso moglo imeti uspeha, ker se dobivali zopet ašivo perilo in obloke in se vračali v ušive prostore. Nov zločin nacistov, ki je prignal v taborišče tisoče umirajočih in za pogavico bolnih, je konec aprila povzročil nov plamen epidemije, ki sedaj že popušča. Plamen epidemije pa bi bil pogasjen že prej, ako bi prišli takoj iz tega prekletoga pokia, katerega lač bo vedno predstavljalo neizbrisno madež moralni in kulturni vrednosti, a tudi neizbrisni madež takozvani višini medicinske znanosti, o kateri je nacistični narod vedno nekoliko govedal.

dr. M.

Beogradska radniška postaja oddaja v zadnjem času tudi na kratkem valu 49,18 s v večernih in nočnih urah.

Predsednik hrvaške federalne vlade dr. Bakarić je izjavil, da je bilo napredovanje jugoslovanske osvobodilne armade toliko naglo, da se je posrečilo ohraniti skoraj vse industrijske naprave v Hrvaški v nesporočnem stanju. Pač pa je zelo trpela glavna železniška praga Zagreb - Beograd, saj je bila taršišče nešteti bojov med partizani in ustaši. Toda obnovljena delu so že v toku. Zelo močno poškodovana je vsa Lika, kjer skorajda ni cela ostala niti ena hiša.

Vlada dr. Ante Pavalića je zdala preko 200 milijard bankovcev, dočim je utorjanje davkov ali drugih državnih dajatev popolnoma prenehalo.

Na sovernem Norvoškem, zasedenem po sovjetskih četah, so našli sledi koncentracijskih taborišč in ostanke trupel. Poizvedovanja se dogajala, da so Nemci prignali semkaj mnogo Ukrajincev in prebivalcev iz leningrajskega okrožja in jih uporabljali kot prisilne delavce. Pri umiku pa so vse pripornike pobili, taborišča pa zažgali.

Prvi avion vzorca "Lengauer" je v četrtek poletel severni tečaj in se spustil nato na letališču na otoku Island.

Českoslovaški zunanji ministar dr. Benka in zupan praških mest dr. Peter Zenkl sta 17. maja prispela z letalom iz Londona na letališče v Kbelih pri Prazi.

V Avstriji so zasedbene čete odkrile v Alpah popolnoma opremljeno in urejeno nacistično šolo za izvrševanje vsestrane sabotaže v vojni obratih v zavozniških dožajah.

V roku zavozništev je padel osvoboditelj Masacinija, polkovnik oddelkov SS, Scornony. Izpovedal je, da je imel naog, ubiti tudi madž. državnega upravitelja Hortnyja in gen. Elcom-hortnyja.

N A S A Z A S T A V A

Tožko je izpovedati to, kar je človeku najgloblje v srcu, kar nosi s seboj kot čisto svoje doživetje. Tožko je najti besedo temu, kar čutiš, vendar včasih jecljaje poskušal povedati drugemu to, kar si z vsem svojim bitjem doživel.

Tako je bilo sinoči, ko sva sedela s prijateljem med barakami. Bilo je že pozno zvečer in žgoča vročina, ki čez dan ubija vsako misel, je popustila. Govorila sva o dogodkih treh tednov, o prihodu Američanov, o navdušenju, ki je prevzelo množico prvi večer.

"Tudi jaz sem gledal vse to", je pripovedoval prijatelj, "zavedal sem se, da je s tem za nas konec vojne - toda čustveno me ta dogodek ni razgibal. Kakako hladno sem opazoval množico, njeno gibanje in vročično drgetanje, klicanje in maibanje, kričanje in objemanje. "Psihologija mase" - sem si deljal in se čutil samega v množici. Toda pozneje - še isti večer - sem tudi jaz imel veliko doživetje.

Na stolpiču nad glavnimi vrati v taborišče je viselo že nekaj zastav, naše še ni bilo. Toda tam je že noso. Zastavonoša, krepak, postavon mož, njemu ob strani dva tovariša, nad njimi - naša zastava z rdečo zvezdo. Po cesti, po kateri smo dan za dnem odhajali kot sužnji na delo in se utrjeri vračali, po tej isti cesti je nesel našo zastavo.

Pripravljalo se je k nevihti, temni oblaki so drveli od zakoda. Monadona je potegnil močan veter, oblaki prahu so zavrhili zastavo, drog se je uslečil - zastavonoša je za trenutek obstal, nato je nadaljeval svoje pot, upirajoč se viharju. Trd je bil njegov korak, krepak njegov prijem, naša zastava je rezala zrak, vkljub viharju je šla naprej.

Prijatelj je govoril tiše: "Veš, tedaj me je stisnilo v grlu, solze so mi stopile v oči in sam ne vem kdaj sem pihitel in šel za njo, za našo zastavo. Pritognila me je kakor magnet železni opilek - moral sem za njo skozi vihar.

Prišli smo do glavnih vrat. Vedno več naša je bilo. Čakali smo, da se prikaže zastava na stolpiču. Vihar je popustil, oblaki so zdrveli čez nas, na stolpu je zavihrala naša zastava in visela složno poleg drugih. Sonce je postajalo nanjo. Tedaj sem bil vesel in miren - naša zastava je našla v svoje mesto." E.S.

P A G E S T A P O V C E L J U

Predvčerajšna številka "D.P." je prinesla nekaj slik o postopanju zločinskega in sadističnega Gestapa v Mariboru. Frav taka, če ne še kajša grozodejstva je izvajal "urad" tega imena v Celju.

V kratkem vam hočem opisati metode zasliševanja, ki so bile izvajane nad poštenim slovenskim možem, ženo in otrokom. V zapornih poslopjih "starega piskra" je bilo v eno celico, ki je bila sprva določena največ za 9 oseb, stlačeni do 25 ljudi, ki so se noč in dan ob rešetki borili za sveži zrak. V celici, kjer sem bil jaz, so klicali dnevno 5 do 10 ljudi za zaslišanje v uradne prostore Gestapa, odkoder so se vračali pretepeni od nog do glave. Telo je bilo vsakemu gosto prekritžano od krvavo-modrih črt, ki mu jih je zadala žilovka. Bastonade in razbijanja nohtov tudi ni manjkalo. Če se je pijanim Gestapovcem in njihovim izdajalskim pomagačem zljubilo, so te paljali v posebno, v zločinske namene zgrajeno klet, kjer so te obesili na vrh, z glavo navzdol ali navzgor, in te pretepli in mučili, da so te pozneje kriminalci morali nezavestnega prinesli v celico.

Mnogo nesrečnikov je v tej kleti našlo smrt. Drugače pa je zadnji akt teh grozodejstev bila smrt na strelišču, ki pa za pripornika v Celju ni bila tragična, temveč odrošilna. Na dvorišču "starega piskra", kjer je bilo zgrajeno to strelišče, je našlo smrt preko 1000 ljudi samo v letu 1942. Mnogi so sedeli v tem peklu meseca dolgo, skoraj vsak dan pretepani in mučeni; mnogi so izvršili samomor; nekateri pa so stisnili zobe in hoteli živeti - da se maščujejo.

Lahko bi napisal roman o stvareh, ki sem jih v celjskih zaporih videl in doživel, vendar ne najdem besed, da bi vse to opisal dovolj živo temu, ki tega ni sam doživel. R.6.

S. H. A. Z. F., list vrhovnega zavezniškega poveljstva, naroča dne 11. maja 1945 vsem osvoboženim vojnim in civilnim ujetnikom ter inozemskim delavcem: 1) Ostanite, kjer ste! Pačakajte na povelja! 2) Zadržajte se po narodnostih. Izberite si voditelje, ki vas bodo zastopali pred zavezniki. 3) Odstranite se z glavnih cest, ki služijo vojaškemu devozu. 4) Ne pričujate tovarniških naprav in javnih dokumentov! Neredi, rop in sabotaža bodo kaznovani po vojaškem zakonu! Dalje opozarja vrhovno poveljstvo osvobojene Rusije, Poljake, Čehoslovake, Jugoslovane in Grke, da bodo morda morali ostati v taboriščih do tujih časov kot probivalci zapadne Evrope, ter da zavlati hitrejši, s katero bo izvršen njih povratek domov, od njih disciplinno in izvrševanja prejetih povelj. Rusi bodo poslani čim prej v kraje, zasedajo Rusi, Poljaki se pa morajo posamezno izjaviti, ali se hočejo vrniti domov ali ne. Vsak primer bo obravnavan za sebe.

V DRAC so prispeli prve pošiljke ameriške hrane in okoli 300 kamionov za njen razvoz po deželi. Pošiljke obsegajo moko, sledker, meso, kavo in maščobe.

V NEMCIJO JE ODPOTOVALA POSEBNA KOMISIJA, ki ima nalogo, da v raznih taboriščih in drugih krajih na lico mesta zbere vse še potrebni artilerijski material za sestavo obtožnice proti najpoglavnejšim vojnim zločincem, katero namerava nato zahtevati v Izročitev.

PO SEDANJIM ODREDBAM bo v Angliji odpuščenih iz vojaške službe okoli 750.000 vojakov; prav tako bodo odšle iz vojne industrije vse ženske, ker bodo ostale samo one, ki so prostovoljno javile k nadaljnjemu delu po tvornicah. Splošna demobilizacija angleške vojske bo izvedena šele po končanju vojne z Japonsko.

PRIPRAVLJA SE OBTOŽINI MATERIAL za sojenje grških vojnih zločincev. Med njimi je vrsta ministrov, ki so podpirali italijanske in nemške skupatorje pri zatiranju naroda.

V SLOVU INVAZIJAH stavkajo delavci v tobačnih tvornicah. V OSLU so se obrnili pred državnim sodiščem zagovarjati okrog 40 tisoč Norvežanov, ker so podpirali nemške okupatorje pri njihovem vladanju v Norveški.

IZHED 63 NEMSKIH PODVORNIC, ki so bile ob koncu vojne še v službi na morju, se jih je doslej predalo zaveznikom 46; med njimi se nahaja tudi največja nemška ediniša te vrste, U-532, ki je imela nalogo, da prevažala z japonskega področja dragocene kovine in druge vojne potrebščine v Nemčijo, kakor cin, wolfram, molibden guma, in druge snovi, potrebne zlasti v težki vojni industriji.

IRSKA VLADA JE SKLEPNILA, da pošlje v Norveško razno hrano v vrednosti 3.000.000 pritkov.